

Mi fán terem a finn nyelv?

**A finn nyelv tanulásának nehézségei a magyar anyanyelvű
tanulók szempontjából**

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	1
1. A témaválasztás indoklása	2
2. A vizsgálati módszerek bemutatása	5
2.1. A kérdőíves vizsgálat.....	5
2.2. A kontrasztív vizsgálat	6
3. A finn nyelv Magyarországon	8
3.1. A finn nyelv oktatásának intézményes keretei Magyarországon	8
3.2. Kik és milyen okból tanulnak finnül?	9
3.3. A nyelvtanulás módja és eszközei	11
4. A finn nyelv tanulásának nehézségei a magyar anyanyelvű tanulók szempontjából	12
4.1. Nehéz nyelv a finn?	12
4.2. Nyelvtipológia és „rokon nyelv paradoxon”	15
4.3. Hangtan.....	16
4.3.1. A finn és a magyar hangkészlet és a magánhangzó harmónia	16
4.3.2. A finn fokváltakozás	17
4.3.3. Hangsúly, hanglejtés.....	18
4.4. Alaktan.....	19
4.4.1. Az ige- és a névszótövek rendszere	19
4.4.2. A finn igeragozás nehézségei	20
4.4.3. A finn névszóragozás nehézségei	22
4.5. Mondattan: az egyeztetés és a szórend	23
4.6. A szókincs tanulásának nehézségei	23
4.7. A finn nyelv rétegeiről.....	25
5. Összegzés.....	27
6. Mellékletek	28
6.1. Kérdőívek	28
7. Irodalomjegyzék	33

1. A témaválasztás indoklása

Egy új nyelv tanulása minden esetben kihívást jelent a nyelvtanulók számára, nincs ez másképp a finn nyelvvel kapcsolatban sem. Ahogy minden nyelvtanuló szembesül azzal, hogy az idegen nyelvet nem úgy kell megtanulnia, mint az anyanyelvét – hiszen más a tanulás folyamata, mások a nyelvtanulás feltételei, és nem utolsó sorban eltérő az a tudásmennyiség, amely a nyelvtanulás kezdetén a rendelkezésére áll általában a nyelvekkel kapcsolatban –, úgy a finnül tanuló magyarok is megküzdnek a nyelvtanulás minden nehézségével. Problémák a nyelv bármely szintjén jelentkehetnek, a hangtántól a mondattanig, beleértve a szókincset, a frazeológiát és a tág értelemben vett nyelvi szokásokat.¹ Ezek a nehézségek nem csak a nyelvtanulók, hanem a nyelvet kutatók számára is fontos kérdéseket vetnek fel, így nem véletlen, hogy a témával kapcsolatban már terjedelmes szakirodalom áll az új kutatók részére.

Témaválasztásomnak egyik oka személyes. Egyfelől én is finnül tanulok, így szembesültem a finn tanulás nehézségeivel, de nem csak a tanulás, hanem a tanítás szempontjából is aktuális számomra a finn nyelv nehézségeinek kérdése, mert ebben a tanévben elkezdtem tanítani egy kis gimnáziumi csoportot. Azonban a személyes okok mellett a finn nyelvtanulás (finn mint idegen nyelv) kérdése nem csak számomra érdekes kutatási terület, jelenleg is foglalkoznak vele Finnországban. A téma fontosságát jelzi, hogy több egyetemen kutatják: a Helsinki Egyetem kutatócsoportja jelenleg a bevándorlók szakmai nyelvtanulását vizsgálja², és ugyanez a téma a Jyväskyläi Egyetemen kutatásai között is szerepel. Bár ebben az esetben a nyelvtanulási helyzet nem felel meg a Magyarországon finnül tanulókéval, hiszen a bevándorlók finn nyelvi környezetben igyekeznek megtanulni a finn nyelvet, de a nyelvtanulás ténye és a finn nyelvvel való aktív foglalkozás összekapcsolják a bevándorlók és a nem Finnországban finnül tanulók nyelvtanulásának vizsgálatát.

A finn nyelvtanulás kérdése – és ezzel párhuzamosan a nyelvtanulás nehézségeinek vizsgálata – nem csak Finnországban, hanem Magyarországon is több okból aktuális. Általában véve elmondható, hogy napjainkban már nem elegendő az

¹ Nyelvi szokások alatt a nyelv használatához kapcsolódó különböző szabályokat (és szokásokat) értem, amelyek a nyelv társas voltából és az adott kultúrába való beágyazottságából fakadnak (például a köszönési formák, a megszólítások, kommunikációs helyzethez kapcsolódó szófordulatok stb.).

² A Helsinki kutatás címe *Suomi toisena kielenä työelämässä*, elérhetősége:

anyanyelv ismerete, de gyakran még az angol nyelvtudás sem. Ha megnézzük a nyelviskolák kínálatát a számtalan választható nyelv között a finn is megjelenik. Azok, akik Finnországban szeretnének tanulni, vagy dolgozni gyakran döntenek úgy, hogy megtanulják a finn nyelvet. Azonban nem csak a külföldi elhelyezkedés miatt fontos a finn nyelvtanulás lehetősége. Mivel a finn az Európai Unió egyik hivatalos nyelve, szükség van fordítókra és tolmácsokra, illetve a két ország közötti kulturális kapcsolat miatt a műfordítókra is. A finn nyelv nehézségeivel azért is aktuális foglalkozni, mert 2013/14-től lehetőség lesz arra, hogy az új típusú tanárképzés keretében az érdeklődő diákok a finn nyelv és kultúra szakos tanári képzésre jelentkezzenek, és így valószínű, hogy a jövőben több középiskolai diáknak lesz lehetősége a finn nyelv választására a középiskolákban.

Dolgozatom módszertani bevezetéssel kezdem. Bemutatom kérdőíves attitűdfelmérésemet, melyet finnül tanuló debreceni diákokkal töltettem ki, majd összefoglalom a finn és a magyar nyelv kontrasztív vizsgálatának módszerét, és lehetőségeit a finn nyelv nehézségeinek vizsgálata szempontjából. Vizsgálati módszereim után a finn nyelv magyarországi helyzetével és a nyelvtanulás lehetőségeivel foglalkozok. Rövid ismertetem a finn nyelvoktatásának intézményes kereteit, majd azt, hogy kik és milyen okból tanulnak finnül. Ez utóbbihoz felhasználom a korábbi fejezetekben bemutatott kérdőív adatait. Ezt követően a kontrasztív vizsgálat részletes tárgyalása előtt röviden összefoglalom a finn tanulás módszereit, kitérve arra, hogy milyen segédanyagok állnak a diákok rendelkezésére a nyelvtanulás során. Mindezek után részletesen bemutatom, milyen nehézségekkel szembesülhetnek a finn nyelvet választó magyar tanulók. Vizsgálatom középpontjában a finn nyelv sajátosságai állnak, azaz leginkább arra a kérdésre keresem a választ, amit a címben is jeleztem: hogy mi fán terem a finn nyelv. Kiemelten azok a jellemzőket elemzem, amelyek a magyar nyelvtanulóknak nehézséget okozhatnak a tanulás során.

Dolgozatom felépítése során figyelembe veszem a *Hungrologische Beiträge* című sorozat tizenkettedik kötetében szereplő tanulmányok szempontrendszerét, kiemelten azt a módot, ahogy azok bemutatják a magyar nyelv tanulásának nehézségeit a különböző anyanyelvű nyelvtanulók szempontjából (szerk. BAKRÓ-NAGY-LAHDELMA-MATICSÁK 1999). Különböző grammatikákat (*Soumen kielen käsikirja*, VISK) alapul

véve részletesen vizsgálom, hogy milyen problémákkal szembesülhetnek a magyar anyanyelvű tanulók a hangtan, a morfológia és a mondattan szintjén, milyen problémák merülhetnek fel a szókincs tanulása során, illetve foglalkozok azzal, hogy a kultúra megismerése hogyan befolyásolja a nyelvtanulást. Végezetül fontosnak tartom megvizsgálni, milyen nyelvi akadályt jelenthet a nyelvi rétegek tanulása, és így milyen nehézségeket jelenthet akár a mindennapi kommunikáció is. Dolgozatomban nem az a célom, hogy az egyes nehézségeket részletesen vizsgáljam, hanem az, hogy felvessem, milyen problémákkal szembesülnek a magyar anyanyelvű diákok a finn nyelv tanulása során.

2. A vizsgálati módszerek bemutatása

2.1. A kérdőíves vizsgálat

A nyelvtanulás nehézségeiről minden esetben érdemes megkérdezni azokat, akik az adott nyelvet tanulják, hiszen ők első kézből tudnak nyilatkozni arról, mi okozott nekik problémát a nyelvtanulás során. A finnül tanulók véleményét kérdőívekkel, vagy interjúk készítésével lehet legegyszerűbben megtudni. Míg az interjúk készítésével egy-egy személytől több információt tudtam volna gyűjteni, ezúttal a kutatáshoz a kérdőíves vizsgálatot választottam, mert így a kérdésekre kapott válaszok könnyen összevethetőek voltak egymással, több embertől gyorsabban tudtam adatot gyűjteni, és az adatok feldolgozása is lényegesen egyszerűbb feladat volt, mint egy interjú kiértékelése. A kérdőívek (6.1. Mellékletek) segítségével felmérhettem a nyelvtanulók attitűdjét a finn nyelvvel és a nyelv megtanulásának nehézségeivel kapcsolatban, illetve képet kaphattam arról, hogy a válaszadók milyen okokból kezdtek el finnül tanulni. Bár a kérdőíves vizsgálatokat érdemes lenne minden lehetséges intézményben elvégezni, dolgozatomban a Debrecenben kitöltött kérdőívek válaszait vizsgálom. A kérdőíveket hagyományos, nyomtatott formában és online formában is kitölthették a nyelvtanulók, a válaszokat ezt követően különböző szempontok alapján elemeztem.³

Kérdőívemben a kérdéseket két csoportra osztottam. Az első csoportban általános kérdéseket tettem fel, kiemelten a diákok által jelenleg és korábban tanult nyelvekkel, a nyelvtanulással és az esetleges nyelvvizsgákkal kapcsolatban. A korábban tanult nyelvek kérdését több szempontból is fontosnak tartottam a vizsgálat során. Egyfelől azért, mert a korábban tanult különböző nyelvek miatti nyelvtanulási tapasztalat megkönnyíthette a diákok számára az új nyelv, a finn tanulását. Másfelől azonban több hasonló szerkezetű, jellemzően indoeurópai nyelv ismerete után egy jelentősen különböző nyelvet tanulva számolni kell az esetleges interferenciajelenségekkel is, amelyek megnehezíthetik a tanulók munkáját. Fontosnak tartom ezen kívül megfigyelni, hogy milyen különbségek mutatkoznak a kérdőívet kitöltő nyelvszakos (magyar, anglistika, germanisztika stb. szakos), illetve nem nyelvszakos diákok válaszai között,

³ A kérdőív online elérhetősége: <https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?fromEmail=true&formkey=dDNpRm5HaIJkVlRRb2pxd045TFJuYlE6MQ>

hiszen egy nyelv beható ismerete a több nyelv ismeretéhez hasonlóan befolyásolhatja azt, hogy mennyire tartják nehéznek a finn tanulást, illetve hatással lehet a tanulás nehézségeire is.

A második kérdéscsoportban konkrétan a finn nyelvtanulásról kérdeztem a tanulókat. Fontosnak tartottam, hogy megtudjam, a megkérdezett diákok mióta tanulnak finnül, milyen keretek között, mekkora óraszámban, és milyen tankönyvből, illetve azt, hogy mi motiválja őket. Ezután rákérdeztem a nyelvtanulási nehézségekre, először általánosságban⁴, majd az egyes jelenségek osztályozása révén részletesen is.⁵ Végezetül rákérdeztem, hogy a kérdőívet kitöltők jelenleg a nyelvtanulás mely szintjén állnak, illetve megkértem a diákok, hogy a nyelvi kompetenciák alapján is értékeljék a nyelvtudásukat, hiszen ezek jelentősen befolyásolták azokat a válaszokat, amelyeket a nyelv nehézségével kapcsolatos kérdéseimre adtak.

A kérdőívek kiértékelése során figyelembe vettem, hogy a válaszok szubjektívek, hiszen attitűdfelmérésről van szó, illetve azt is, hogy a kérdőívet kitöltő finnül tanulók a nyelvtanulás különböző szintjén állnak, így a válaszaik is ennek megfelelően változatosak lesznek.

2.2. A kontrasztív vizsgálat

A diákok által kitöltött kérdőívekkel a finnül tanulók attitűdjét és szubjektív véleményét mértem fel a nyelvi nehézségekkel kapcsolatban. A kérdőívek legfontosabb adatainak elemzését követően dolgozatomban legterjedelmesebb részében a finn és a magyar nyelv különbségeiből — egyes esetekben az interferenciajelenségek miatt a két nyelv hasonlóságaiból — fakadó nehézségeket vizsgálom. Dolgozatomban célom az esetleges nehézségekre és a felmerülő nyelvi problémákra való koncentráció volt, nem a teljes finn nyelvtan összefoglalása, vagy a finn nyelv teljes rendszerének elemzése. Ebből kiindulva nem a jelenségek bemutatására helyeztem a hangsúlyt, bár egyes esetekben elkerülhetetlen, hogy azokkal is részletesebben foglalkozzak. A leglényegesebb elemek kiválasztásában segítségemre szolgált az, hogy a nyelvtanulás egyes jelenségeivel én magam is találkoztam finn tanulmányaim során, illetve a kérdőívet kitölt diákok is felsorolták őket.

⁴ A kérdőív II. részének 10. kérdése: *Írd le azt a három dolgot, amit a legnehezebbnek tartasz a finn nyelvben!*

A finn nyelv vizsgálata során leginkább a nyelvek összehasonlításából indultam ki, illetve kiemelt figyelmet szenteltem azokra a nyelvi jelenségekre, amelyek a magyar nyelvben egyáltalán nem jelennek meg, így megtanulásuk nagyobb nehézséget okozhat a magyar tanulók számára (például a partitivus használata). Hasonló okból megvizsgáltam azokat a jelenségeket is, amelyekkel a diákok más nyelv tanulása során már találkozhattak (például a több múlt idő), hiszen a nyelvi interferencia miatt ezek is akadályt vagy könnyebbséget jelenthetnek a nyelvtanulás során a nyelvtanuló korábbi nyelvismeretének függvényében.

A nehézségek vizsgálatát az átláthatóság és a rendszerszerűség érdekében nyelvi szintenként végeztem. Bár egyes jelenségeket a nyelv több szintjén is tárgyalni lehetett volna, ezekkel minden esetben csak az egyik szinten foglalkoztam (például a fokváltakozás kérdést csak a hangtannál tárgyaltam részletesen, az alaktannál csak említést tettem a jelenségről). A finn nyelv jellegzetességeire koncentrálni sorra megvizsgáltam a hangtanon belül a finn hangrendszert, a magánhangzó harmóniát, a hangsúlyozást és a fokváltakozást, az alaktanon belül az igemódok és a finn esetrendszer okozta nehézségeket, a mondatton belül pedig az egyeztetést és a szórendet. Ezt követően kitértem a szókincstanulás nehézségeire, illetve a nyelvi rétegek, nyelvjárások kérdésére is, hiszen ezek is hatással vannak a nyelvtanulóra a nyelvtanulás folyamán. Ezeket nem elegendő szigorúan a nyelvi jelenségek alapján vizsgálni, mert a problémák szorosan összefüggnek a finn kultúrával és a finnül tanuló attitűdjével, ezeket a jelenségeket csak röviden, a leglényegesebb nehézségekre koncentrálni tárgyalom, egy-egy fontos példát vagy jelenséget kiemelve.

Bár a kontrasztív vizsgálat nem minden esetben ad választ arra, hogy mi okoz nehézséget a finnül tanuló magyar diákok számára, mégis rávilágít olyan jelenségekre, amelyekkel a nyelvtanulónak nehézségei lehetnek, pusztán a nyelv rendszere, illetve az anyanyelv és az idegen nyelv közötti interferencia miatt.⁶ Ezen kívül a kontrasztív vizsgálatok tapasztalatai a kétnyelvű tankönyvek felépítése szempontjából is fontosak (MATICSÁK 1997: 137).

⁵ A kérdőív II. részének 12. kérdése: *Értékelj, mennyire tartottad nehéznek az alábbiak elsajátítását!*

⁶ Hibaelemzések azt bizonyították, hogy a két nyelv különbsége csak a hibák egy részére ad magyarázatot, ennek ellenére a kontrasztív elemzés tanulságai hasznos információkkal szolgálhatnak a tényleges nyelvi anyag vizsgálata során (CRYSTAL2003: 463).

3. A finn nyelv Magyarországon

A finn nyelv nehézségeinek tárgyalása előtt fontosnak tartom annak az összefoglalását, hogy milyen keretek között lehet jelenleg finnül tanulni Magyarországon, azt, hogy kik és milyen okból döntenek a finnül tanulás mellett, illetve hogy milyen módszerekkel és milyen segédeszközökkel tanulnak a diákok finnül. Míg az első részben elsősorban általánosságban foglalom össze, hogy hol és milyen formában lehet finnül tanulni, addig a másik két kérdéssel kapcsolatban elsősorban a kérdőívek válaszait veszem alapul, így elemzésem elsősorban a debreceni tanulók attitűdjét, és nem az általános vélekedést tükrözik.

3.1. A finn nyelv oktatásának intézményes keretei Magyarországon

Jelenleg Magyarországon többféle lehetőség van a finn nyelv tanulására.⁷ A finn nyelvoktatást ajánló nyelviskolákon és a Kalevala Baráti Kör nyelvóráin kívül egyes gimnáziumok is felkínálják erre a lehetőséget, vagy második idegen nyelvként tanórai keretben, vagy harmadik nyelvként szakköri szinten. Debrecenben a diákok második nyelvként választhatják a finnt a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban, ahol négy év finn tanulást követően érettségít is tehetnek a diákok, illetve ebben az évben szakköri szinten már a Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziumában is tanulhatnak finnül az érdeklődők.⁸

A finn nyelvvel legnagyobb arányban az egyetemeken ismerkednek meg a diákok. Ez mindenképp fontos a nehézségek vizsgálata szempontjából, mert együtt jár azzal, hogy a finnül tanuló magyar diákok nem első idegen nyelvként foglalkoznak a finnel. A következő fejezetben ezzel bővebben is foglalkozok. Az is fontos, hogy a finnül tanulók ebben az esetben felnőttek. Ez is hatással van a nyelvtanulás módjára, illetve a tanulás során felmerülő problémákra. A felnőtt nyelvtanuló esetében például figyelembe kell venni, hogy feszélyezettebbek, és a kulturális különbségek elfogadása is nehézséget jelent a számukra (CRYSTAL 2003: 464).

⁷ A finn nyelvoktatással kapcsolatban a Finn Nagykövetség weboldalának információit használtam fel.

⁸ Dolgozatomban elsősorban a debreceni finn nyelvtanulási lehetőségeket emelem ki, az említett gimnáziumon kívül Budapesten több intézményben és Nyíregyházán is van erre lehetőség, illetve a 2013/14-től indítható finn nyelvtanárképzési szak hatására valószínűleg újabb iskolákban lesz erre lehetőség.

Az egyetemeken a finnül tanulók egyik bázisát a magyar alapszakos hallgatók jelentik, akiknek az alaptantervében szerepel a finnugor nyelv. Ennek keretében legtöbbször a finnugor nyelvek és népek mellett a finn nyelv alapjaival ismerkedhetnek meg a tanulók. Debrecenben a magyar szakosok specializáció keretében is választhatják a finn nyelvet, amely nem csak számukra, hanem a többi szak számára is elérhető mellékszak.

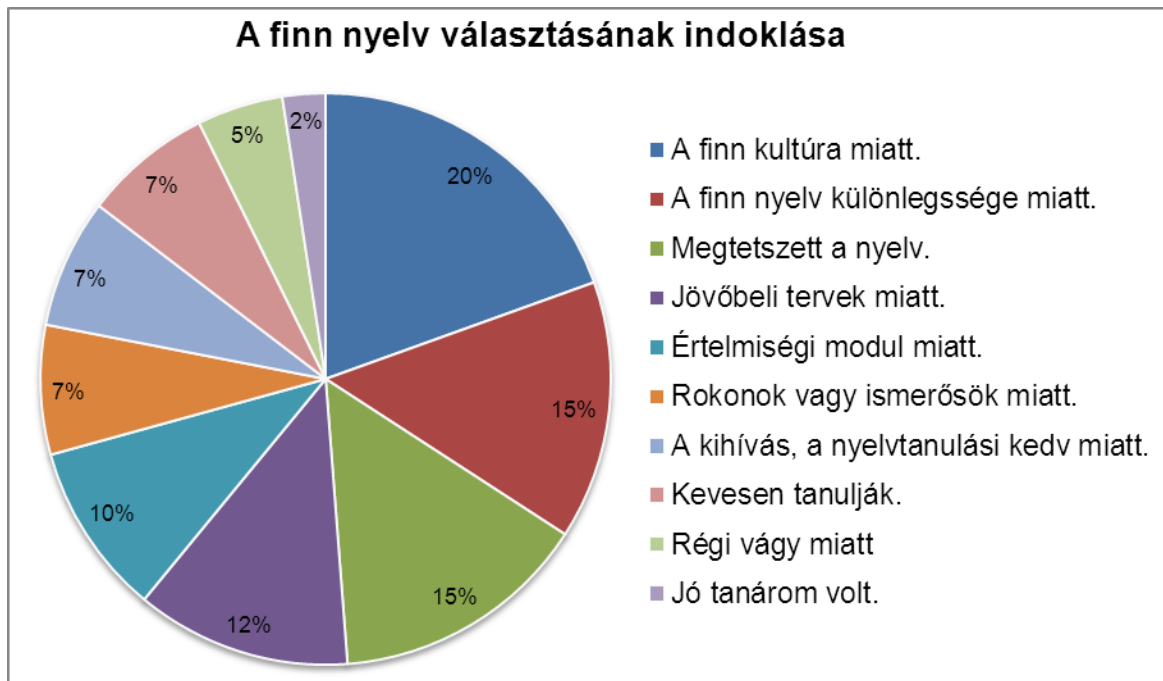
A magyar szakosok mellett a finnül tanulók másik bázist a nagyobb egyetemeken működő finn tanszékek jelentik, ahol a diákoknak lehetőségük van alapképzésben mellékszakként (minor, specializáció), mesterképzésben főszakként finnül tanulni. Lehetőség van erre Debrecenben, Budapesten, Szegeden, Szombathelyen és Pécsen is. Megkönnyíti a nyelvtanulást, ha a tanszék munkáját finn anyanyelvű oktató is segíti. Finn lektor működik Budapesten, Debrecenben, Szegeden és Pécsen (MATICSÁK 1997: 134). Debrecenben a hallgatóknak lehetőségük van arra, hogy a finn specializáció és mesterképzés mellett értelmiségi modul keretében is finn órát vegyenek fel. Ilyen formában sok diák ismerkedik meg a nyelvvel és kultúrával.

3.2. Kik és milyen okból tanulnak finnül?

Arra a kérdésre, hogy kik és milyen okból tanulnak finnül Magyarországon a saját tapasztalataim és a korábban bemutatott kérdőív kérdéseire adott válaszok alapján igyekszek választ adni. A nyelvtanulás motivációja minden esetben fontos szempont, mielőtt az adott nyelv megtanulásának nehézségeit elemezzük, hiszen a különböző motiváció meghatározza a tanulási attitűdöt, a tanulás sebességét, és sok esetben annak sikerességét is.

A kitöltött kérdőívek alapján kiderült, hogy a finn szakos egyetemisták közül sokan már a gimnáziumban is kihasználták a finnül tanulás lehetőségét, és második nyelvként a finn nyelvet választották. Az egyetemen a finn szakosok különböző alapszakokról kerülnek ki, a kitöltött kérdőívek alapján többségében nyelv, magyar és néprajz alapszakosok, de nem csak bölcsészek döntöttek a finn specializáció felvétele mellett. A Debreceni Egyetemen a lehető legkülönbözőbb szakokról veszik fel a hallgatók a fél éves finn értelmiségi modult, így a finnül tanulók motivációja és attitűdje is nagyon változatos. A válaszolók motivációját az alábbi diagramon ábrázoltam. A 33 válaszadó többsége a finn nyelv és kultúra miatt választotta a nyelvet (20%), de látható,

hogy más motivációk is szerepet játszottak, mint például a finnországi munkavállalás lehetősége (jövőbeli tervek), a finn ismerősökkel való kommunikáció, vagy az a tény, hogy kevesen tanulnak finnül.

A kihívást kereső nyelvtanulók gyakran azt is kiemelték, hogy olyan nyelvet akartak választani, amely jelentősen eltér a korábban tanult indoeurópai nyelvektől (angol, német). A kultúra és a nyelv iránti érdeklődést néhány válaszadó kiegészítette azzal is, hogy érdekli őt a rokon nyelv. Ez felveti azt a dolgozatom későbbi fejezetei szempontjából érdekes kérdést, hogy vajon a nyelvrokonság segíti-e a magyar anyanyelveket a finn tanulásában. Dolgozatomban a nyelvi jelenségek vizsgálata során erre is figyelmet fordítok.

Érdemes kiemelni, hogy a kérdőívet kitöltő 33 tanuló közül 11-en második idegen nyelvként tanulnak finnül. Ez annak köszönhető, hogy Debrecenben lehetőség van a középiskolában is a finn nyelv tanulására. További, szélesebb körű vizsgálataim során erre a jelenségre is érdemes lesz kiemelt figyelmet fordítanom, azonban jelen dolgozatomban ezt csak említés szinten tárgyalom.

3.3. A nyelvtanulás módja és eszközei

A finn nyelv tanulásának lehetőségei mellett fontos kérdés, hogy milyen módszerrel, milyen segédeszközöket használva tanulnak a diákok. A finn tanulás módjával kapcsolatban azt vizsgáltam, hogy mekkora óraszámban tanulják a diákok a finn nyelvet órai keretek között, illetve azt, hogy tanórán kívül hogyan tanulnak. Tanórai keretek között különféle tankönyvek közül válogathatnak a tanárok és a diákok is. Debrecenben a kezdő csoportok általában a tanárok által összeállított nyelvtani anyagokból, illetve a *Hyvin menee!* című, leginkább kommunikációközpontú tankönyvekből (MAJAKANGAS–HEIKKILÄ 2008, KUPARINEN–TAPANINEN 2008). A kezdő szinten tartó tanulók általában elégedettek voltak a könyvvel, azonban többen ezt nem tartják a legjobbnak, mert a nyelvtani anyagok szétszórtabban vannak benne. A nyelvtani anyagok felépítésének rendszere a tankönyvben jelentősen eltér a nyelvtant rendszerként tanító könyvektől, hiszen a *Hyvin menee!* alapvetően nem a nyelvtant helyezi a tanítás középpontjába, illetve nem elegendő a gyakorló feladat, így más tankönyveket, feladatlapokat is használni kell mellette a tanórán és az önálló gyakorlóssorán is. A *Hyvin menee!* című könyvvel szemben a diákok több nyelvtanközpontú könyvet is használhatnak a gyakorlás során, amelyek hasznos segédeszköznek bizonyulnak a finnül tanuló magyar diákoknak.

A kérdőívek válaszaiból kiderült, hogy a diákok a kiosztott nyelvtani anyagokon és a leggyakrabban használt tankönyvön kívül több különféle könyvet használnak a finn tanuláshoz.⁹ Nem minden esetben tudtam meg, hogy megfelelőnek tartják-e a tanulók ezeket a nyelvkönyveket, de néhány esetben kiemelték, hogy ezek mellett az interneten található különféle segédanyagokat, finn nyelvű szövegeket, cikkeket is fontosnak tartják a gyakorlás és általában véve a tanulás során. A diákok számára a tankönyveken kívül szótárak, társalgási zsebkönyv, kezdőknek szóló nyelvkönyv is elérhető. A kérdőívek válaszaiban ezek közül a társalgási zsebkönyvet emelték ki. A finnül tanulók nem csak tanórai keretek között tanulhatnak finnül. A kérdőívekben kiemelték a diákok az órai anyag ismétlését, az olvasást, a filmnézést és a zenehallgatást.

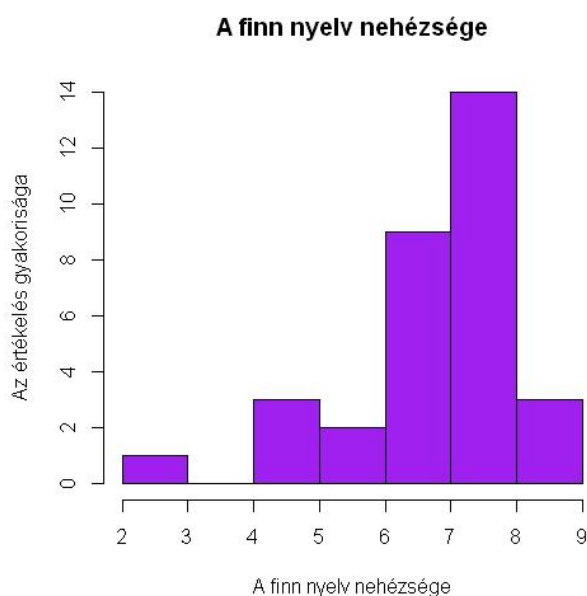
⁹ A következő műveket sorolták fel: SÁNDOR ANDREA: *Finn társalgási zsebkönyv*, MARIATTA KARANKO, ULLA PAAVILAINEN: *Tottakai! Suomen kielen alkeisoppikirja*, PAPP ISTVÁN: *Finn nyelvkönyv*, MARJUKKA KENTTÄLÄ: *Kieli käyttöön*.

4. A finn nyelv tanulásának nehézségei a magyar anyanyelvű tanulók szempontjából

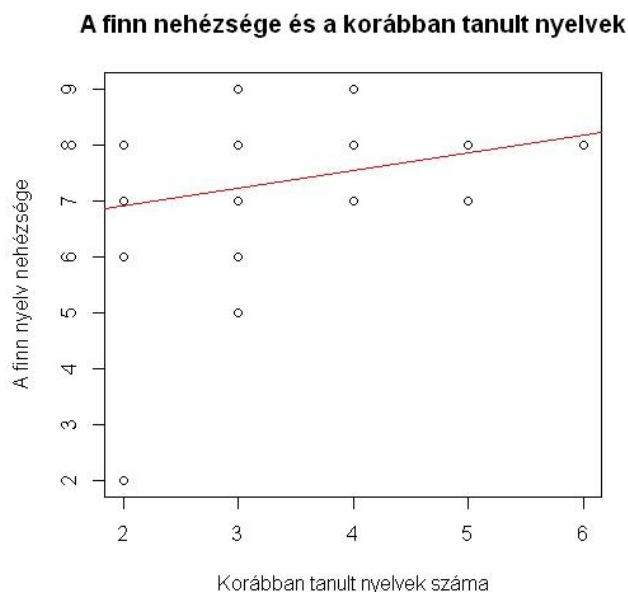
4.1. Nehéz nyelv a finn?

Mielőtt a konkrét nehézségekre térnék, fontosnak tartom, hogy választ keressek arra a kérdésre, hogy nehéz-e a finn nyelv. Amikor azzal foglalkozunk, hogy mennyire könnyű, vagy nehéz egy adott nyelv, mindig le kell szögezni: a válasz relatív. Mint minden idegen nyelv tanulása esetén a nyelvtanuló szembesül olyan jelenségekkel, amelyek eltérnek az anyanyelvüktől, ez pedig alapvetően nehézségeket jelenthet számukra. Természetes, hogy egy olyan nyelvet sokkal könnyebb megtanulni, amely sok jellemvonásában hasonlít a nyelvtanuló saját nyelvére, míg egy jelentősen különböző nyelv nagyobb kihívást jelenthet (például egy angol anyanyelvű tanuló a német nyelvet könnyebbnek ítélné, mint a finnt, SWALLOW 2011: 210–211).

A hagyományos és online kérdőív alapján képet kaphattam arról, hogy a diákok mennyire tartják nehéznek a finn nyelvet egytől tízig értékelve, illetve más nyelvekkel összehasonlítva. Ez utóbbi azért volt lényeges, mert a finn nyelvet sokan nem második idegen nyelvként tanulják a kérdőívet kitöltők közül, előtte több, jellemzően indoeurópai nyelvvel is megismerkednek, így már kialakult nyelvtanulási készségekkel látnak hozzá az új nyelvnek.

A fenti diagram alapján látszik, hogy a válaszolók tízes skálán 7,22 pontra értékelték a finn nyelv nehézségét, és a leggyakoribb válasz is a 7 pont volt. A tanulók átlagban harmadik idegen nyelvként kezdenek finnül tanulni. A korábban tanult nyelvek száma és az értékelés között nem figyelhető meg szoros összefüggés, ez a fenti szórási diagramról is leolvasható, az azonban jól látszik, hogy a diákok jellemzően sok nyelvet ismerve kezdték a finn tanulást.¹⁰

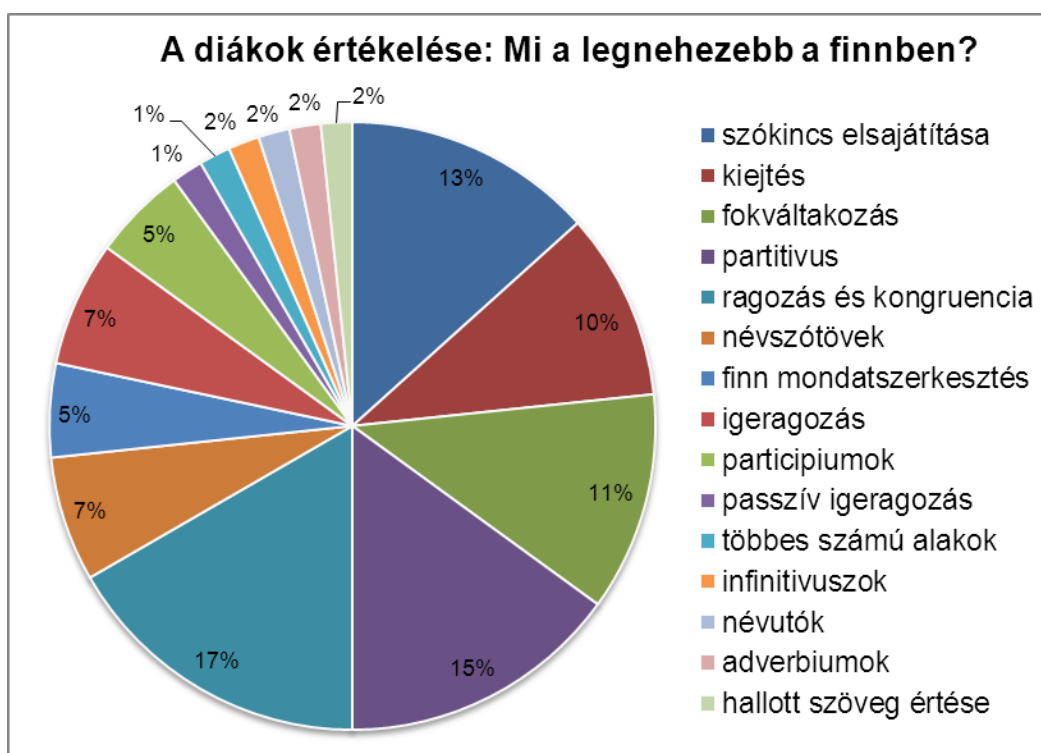

A kérdésre, hogy más nyelvekkel összehasonlítva mennyire nehéz a finn nyelv a tanulók szerint a korábban tanult nyelvek sorrendjéből, illetve a legnehezebbként megjelölt nyelv indoklásából következtettem. A finn jellemzően a legnehezebb, vagy a második legnehezebb nyelv a kérdőívet kitöltők szerint. A válaszadók legnagyobb arányban (32%) a finn nyelvet jelölték meg legnehezebbnek, elsősorban a nehéz nyelvtan és a szókincs megtanulása miatt, de egyes válaszadók azt emelték ki, hogy a nyelvnek más a logikája, mint az eddig tanultaknak, vagy azt, hogy finnül még kevés ideje tanulnak. A nyelvtanulók 29%-a az észet (egy esetben a lív) nyelvet tartotta a legnehezebbnek, a finnt közvetlenül ezután, a második helyre sorolta. Indoklásként leggyakrabban a nehéz nyelvtan és a nyelv logikájának megértése jelent meg, emellett a finnel való hasonlóságot is problémásnak találták. A harmadik csoportba azok a válaszadók kerültek, akik szintén a második helyre sorolták a finn nyelvet, de egy

¹⁰ A szórási diagram megmutatja, hogy például azok a diákok, akik második idegen nyelvként tanulják a finn nyelvet kettesre, hatosra, hetesre és nyolcasra értékelték a finn nyelv nehézségét, de a harmadik nyelvként finnül tanulók osztályozása is nagyon hasonlít erre.

indoeurópai nyelvcsaládba tartozó nyelvet nehezebbnek tartottak (25%). A nyelvtan és az írásrendszer nehézsége miatt előzte meg a finn nyelvet az orosz, a kiejtés miatt (7%), de választották a franciát is a kiejtés és a ragozás miatt (7%), de megjelent emellett az angol, a spanyol és a német is. Míg a német esetében a tanár, addig az angol esetében azt nevezték meg a nehézség okának, hogy az első tanult idegen nyelv volt. A válaszadóknak 14%-a nem az első két nyelv közé sorolta a finnt.

A finnül tanulókat arra is megkértem, hogy emeljenek ki három dolgot, amit a legnehezebbnek tartanak a finn nyelvben. A tanulók válaszait minden esetben befolyásolta, hogy a nyelvtanulásnak mely szintjén álltak a kérdőív kitöltésnek idején. Az alábbi diagramban azt foglaltam össze, hogy milyen nehézségeket emeltek ki a tanulók, dolgozatomban későbbi fejezeteiben pedig részletesen foglalkozok a konkrét nyelvi jelenségekkel is.

A tanulók közül nem mindenki emelt ki három nehézséget, a 33 kérdőív alapján összesen 60 választ tudtam elemezni. Jellemzően azok nem tudtak három nehézséget megjelölni, akik most kezdték el finnül tanulni. A kördiagramon jól látszik, hogy néhány nehézséget kiemelkedően sokan jelöltek meg legnehezebbként. A válaszok jellemzően függtek attól, hogy a válaszadók milyen nyelvtudási szinten álltak. Azok,

akik most kezdték a finn tanulását, jellemzően a kiejtést, a szókincs elsajátítását tartották legnehezebbnek, míg az infinitívuszokat és adverbiumokat jellemzően a középszintű, közép és emeltszint között állótanulók jelölték meg. A ragozást, a fokváltakozást és a partitívust különböző arányban ugyan, de minden nyelvtudási szinten kiemelték.

4.2. Nyelvtipológia és „rokon nyelv paradoxon”

A finn a magyar nyelvhez hasonlóan agglutináló nyelv, így tehát a finnül tanulóknak meg kell küzdeniük a ragozás tanulásának nehézségeivel. Ez alapvetően nem egyszerű feladat, de a magyar nyelvtanulók alapvetően abból az előnyös helyzetből indulnak ki a finn tanulás kezdetén, hogy számukra nem teljesen idegen a ragozási rendszer logikája. Egyértelmű, hogy azok, akik először a finn — vagy a magyar — nyelv tanulása során találkoznak először az agglutináló nyelvekkel, azoknak a finn ragozás megértése sokkal nehezebb. A magyar anyanyelvű tanuló nem lepődnek meg a finn esetrendszer gazdagságán és a jellemzően agglutináló jellegű toldalékok használatának módján. Az azonban nehézséget okozhat a finnül tanuló magyar diákoknak, hogy első (és gyakran második) idegen nyelvként olyan nyelvet tanulnak, mely az indoeurópai nyelvcsaládba tartozik, és csak utána foglalkoznak a magyarral rokon, így grammatikailag több esetben hasonló finnel, mert a ragozó nyelvet más módszerekkel, más logika alapján kell megtanulniuk, mint a jellemzően izoláló és flektáló indoeurópai nyelveket.

A magyar anyanyelvű tanulók számára nehézséget jelenthet, hogy bár a finn rokon nyelv, a nyelvtanulás kezdetén néhány extrém példa kivételével semmit sem értenek a finn szövegekből.¹¹ Azok, akik már megszokták, hogy más, egymással rokonságban álló nyelveket tanulva a szókincs egyes elemeit könnyebben sajátítják el (például francia után olaszul tanuló, vagy a német után a svédet, vagy a hollandot elkezdve), nehezebben léphetnek túl azon, hogy néhány nemzetközi szó azonossága (*busz* ~ *bussi*, *autó* ~ *auto* stb.) és egyes alapnyelvi szavak hasonlósága és közös eredete (*mi* ~ *me*, *hal* ~ *kala* stb.) kivételével szókincsbeli egyezésekről a finn és a magyar

¹¹ Extrém példák alatt azokat a mesterséges mondatokat értem, amelyeket az finnugor alapnyelvre visszavezethető szavakból állíthatunk össze, például: *Jään alla talvella eläviä kalat uiskentelevat*, azaz *Jég alatt télen eleven halak úszkálnak*.

között nem beszélhetünk. Azok a tanulók, akik finnugor nyelvészeti, vagy hungarológiai alapokkal kezdik el a finn nyelv tanulását, nem találkoznak ilyen formában a „rokon nyelv paradoxonnal”, hiszen tanulmányaik során foglalkoznak a magyar nyelv eredetének kérdésével és a finnel való kapcsolatával is.

A finn és a magyar nyelv rokonsága, ha a szavak tanulásában nem, a nyelvtan esetében sokszor segít a magyar anyanyelvű tanulóknak, mint például a magánhangzó harmónia, vagy a már említett névszóragozás esetében. Nem csak a ragozás logikája, hanem az egyes esetek között is vannak olyan szabályszerűségek, amelyek megkönnyítik a tanulást, illetve a szóképzési szabályokat is könnyebb megérteni. A továbbiakban a két nyelv összevetéséből származó nehézségekkel foglalkozok, elsősorban a nyelvtanulás nehézségeinek szempontjából.

4.3. Hangtan

4.3.1. A finn és a magyar hangkészlet és a magánhangzó harmónia

A finnül tanuló magyar diákok számára a finn nyelv hangkészletének megtanulása nem jelent akkora kihívást, mint a finn diákoknak a magyar hangkészlet megtanulása, illetve a magyarban is jellemző magánhangzó harmónia sem okozhat nehézségeket (MÁTÉ 1999: 91). Ennek a magyar hangrendszer gazdagsága az oka. A finn hangkészlet megtanulásakor a magyar anyanyelvű tanulóknak azokra a finn magán- és mássalhangzókra kell odafigyelniük, amelyeket a finnek másképp jelölnek, illetve a magyarból hiányzó fonémákra. A két hangrendszer összevetése a finn nyelv esetében megkönnyítheti a nyelvtanulók feladatát.

A finn és a magyar magánhangzórendszert összevetve a finn illabiális *a* nem okoz nehézséget a magyar nyelvtanuló számára, azonban a két *e*-féle hang ejtése és írásbeli jelölése már igen, hiszen a finn nyelvben az [e] és az [æ] is fonémaértékű (MATICSÁK 1997: 137–138). Ha a nyelvtanuló még nem beszél jól finnül, és a nyelvjárásában nincs meg mind a két fonéma, akkor nem hallja meg a két hang közötti különbséget (WINKLER 2003: 165–167). Ezért lehetséges, hogy a kérdőíveket kitöltő kezdő nyelvtanulók a finn kiejtést is a nyelv nehézségei közé sorolják. A finn gazdag diftongusokban, de ezek alapvetően nem okozhatnak gondot a magyar nyelvtanulók

számára, esetleg a szótagolás során merülhetnek fel kisebb-nagyobb nehézségek, ahogy az [ü] hang írásbeli jelölése sem okoz nehézséget a finn ábécé tisztázása után.¹²

A finn és a magyar mássalhangzóképzlet több ponton is eltér egymástól. A legszembetűnőbb különbség, hogy a finn nyelvben lényegesen kisebb a mássalhangzók száma, mint a magyarban. A mássalhangzórendszert áttekintve magyar diákoknak leginkább arra kell odafigyelniük, hogy a [h] hangot a finnek minden esetben ejtik. A finn hangkészletben szerepel egy hang, amely önálló fonémaként nem, csak egyes jövevényszavakban és a fokváltakozás során van csekély szerepe. Ez a hang a palatoveláris nazális [ŋ], például *tango* : *tangon* = [taŋŋo] : [taŋŋon] (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 10, IKOLA 1968: 104, VISK §3). Különbség a finn és a magyar mássalhangzóképzlet között a gégezárlhang is. Ezt írásban nem jelölik, de a fokváltakozásban például szerepet kap (például *huone* : *huoneen*), illetve megjelenik a *tervetuloo* és a *tule tänne* kifejezésekben (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 10, VISK §7).

A kiejtésben a magyar anyanyelvű tanulóknak is oda kell figyelni arra, hogy a hosszú magán- és mássalhangzókat a magyar ejtismódnál hosszabban ejtik a finnek, illetve arra is, hogy a hosszú és a magyar hangok a magyarhoz hasonlóan jelentésmegkülönböztető szerepűek (*tili* 'számla', *tilli* 'kapor', *tiili* 'tégla', MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 9–10).

4.3.2. A finn fokváltakozás

A nyelvtanulás során az első nagyobb nehézséget a fokváltakozás és a fordított fokváltakozás okozza, mely során a szavakban lévő zöngétlen zárhangokban változás következik be (IKOLA 1968: 110, MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 22–24, VISK §41, 42). Ezzel a nehézséggel a finnül tanulók már a kommunikációközpontú nyelvtanulás kezdeti szakaszában megismerkednek, hiszen a leggyakoribb beszédhelyzetekben, illetve a névszó- és igeragozással való ismerkedés során is elkerülhetetlenül találkoznak olyan szavakkal, amelyekben a ragozás során megváltozik a fő. Mivel a magyar nyelvben a ragozás során nem változik a finnhez hasonlóan a szótő, így a magyar nyelvtanuló számára a fokváltakozás és a fordított fokváltakozás megtanulása nehéz, annak ellenére, hogy ez egy gyakori jelenség a finnben. Ha a szótárak leggyakrabban

¹² Saját megfigyelésem szerint a finn nyelvtanulás kezdeti szakaszában még hatással lehet a nyelvtanulókra az angol nyelvi interferencia, és elvétele [i] hangot ejtenek az [ü] helyett.

használt szavait megvizsgáljuk, kiderül, hogy minden harmadik szóra jellemző a fokváltakozás (VISK §41). A fokváltakozás típusainak megtanulása után is nehézséget jelenthet a nyelvtanulóknak a különféle szóalakokból a szótárban megtalálható alakra következtetni (különösen a fokváltakozás ritkább eseteiben, illetve a *k : ø* minőségi fokváltakozás esetében), azonban a gyakorlat és az egyre nagyobb szókincs segíti őket ebben. A nagyobb gyakorlat segít abban is, hogy a tanulók eldöntsék, az adott helyzetben az igék erős vagy gyenge fokát kell használniuk.

A fokváltakozással kapcsolatban fontos kiemelni, hogy míg a mennyiségi fokváltakozás ma is termékeny, addig a minőségi fokváltakozás már nem az (RÄISÄNEN 1991: 109, VISK §44). Míg tehát az olyan jövevényszavakban, új szavakban, illetve a szlengszavakban, mint a *bitti : bitin*, *Nykki : Nykissä* 'New Yorkissa', bekövetkezik a fokváltakozás, addig az *auto : auton*, *paraati : paraatin* esetében nem történik változás a töben. Ez a beszélt nyelv szempontjából, illetve finn nyelvű szövegek olvasáskor jelenthet nehézséget, ha az adott szövegben sok jövevényszó, illetve idegen eredetű szó szerepel, azonban ez a fokváltakozás többi szabályához viszonyítva nem jelent nagy problémát a finnül tanuló magyaroknak. A beszélt nyelv egyes nyelvjárásaiban is van különbség a fokváltakozási szabályokban (VISK §44), azonban ezeket az eltéréseket nem részletezem fejezetemben.

4.3.3. *Hangsúly, hanglejtés*

A magyar diákoknak a finn hangsúlyozás megtanulása nem okoz nehézséget, hiszen a magyarhoz hasonlóan a hangsúly kötött, mindig az első szótagra esik. A mondat intonációjában azonban már van különbség a két nyelv között, és ez már okozhat a tanulók számára egy kis nehézséget. A finnben minden esetben ereszkedő a mondat intonációja, tehát az eldöntendő kérdés esetében is mindig a mondat eleje a hangsúlyos, míg a magyarban ilyen esetben eső–emelkedő hanglejtést használunk. A finnül tanuló az anyanyelvi interferencia hatására finnül is hasonló hanglejtéssel ejthetik az eldöntendő kérdést. Ez a jellegzetes hiba sokáig megmaradhat a magyar anyanyelvű tanulók esetében, hiszen nehéz megszokni azt, hogy a finn kérdést ugyanúgy intonálják, mint az állító mondatokat.

4.4. Alaktan

4.4.1. Az ige- és a névszótövek rendszere

Mivel a finn agglutináló nyelv, beszélni kell a ragozási rendszer megtanulásának nehézségeiről. Ezeket a nehézségeket különböző módszerekkel lehetne bemutatni. Fejezetem további részében rámutatok néhány fontosabb nehézségre, lehetőség szerint visszautalva a kérdőívekben a tanulók által kiemelt problémákra, azonban mindezt a teljesség igénye nélkül teszem meg, hiszen az összes ragozási nehézség részletes elemzése egyetlen dolgozat keretében nem lehetséges.

A finnül tanulók már a nyelvtanulás kezdetén elkerülhetetlenül találkoznak az ige- és névszótövek típusaival, és a típusok megtanulásának nehézségeivel. Tövek szerint mind az igék, mind a névszók esetében egy- és kéttövű alakokat lehet megkülönböztetni, míg az előbbinek csak egy magánhangzóra végződő alakja van, a kéttövűeknek magánhangzóra és mássalhangzóra végződő töve is (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 12–13, 16–20, VISK: §78, 105). Az igék szótári alakja alapján hat tőtípust különböztetnek meg, a tövekhez pedig sorban az igenem jelét, idő vagy módjelet, illetve igei személyragot illesztenek az egyszerű igealakok esetében, az összetett alakok esetében a módot a létigén jelölik, illetve minden igeének van tagadó alakja is (FARKAS 2010: 14–15, MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 11, VISK §105). Fontos kiemelni, hogy a különböző igitípusokban másképp megy végbe a fokváltakozás (különösen a fordított fokváltakozásra, ahol a ragozott alak áll erős fokokban).

A névszótöveket a finnben is változatlan és változó tövekre szokás osztani. Míg a változatlan névszótövek hasonlóan viselkednek, mint a magyarban, addig a változó tövek gazdag rendszerét épp a gazdagságból fakadóan nehéz megtanulni. Ez utóbbi, azaz a törendszer gazdagsága a magyar nyelvre is jellemző, így meglepetés nem éri a finnül tanulókat, a ragok névszókhoz való kapcsolása pedig segíti a névszóragozás logikájának megértését.

Mind az igékhez, mind a névszókhoz partikulák is kapcsolódhatnak, ami nem okoz különösebb nehézséget a tanulók számára (például *oletko* 'vagy-e', *minäkin* 'én is', VISK §792, 801), azonban más a helyzet a ragozott névszókhoz kapcsolható birtokos személyragokkal, ahol a birtokos személyrag különböző sorrendben kapcsolódik a finnben és a magyarban (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 17, 74–75).

A következő fejezetekben kiemelem a finn ige- és névszóragozás néhány nehézségét, de nem térek ki az összes vizsgálható problémára.

4.4.2. A finn igeragozás nehézségei

A finn igeragozás megtanulásának nehézségeit a legegyszerűbben a magyar és a finn igerendszer összehasonlításából kiindulva lehet vizsgálni. A finnben négy igemódot (indicativus, conditionalis, imperativus és potentialis), ugyanennyi igeidőt (praesens, imperfectum, perfectum és plusquamperfectum), két számot (singularis és pluralis), három személyt (első, második és harmadik), két igenemet (aktív és passzív) és két ragozást (állító és tagadó) különböztetünk meg (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 10). Ezzel szemben a magyar igerendszerben három igemód (indicativus, condicionalis és imperativus), három igeidő (praesens, imperfectum és futurum*)¹³, szám (singularis és pluralis), három személy (első, második és harmadik), illetve alanyi és tárgyas ragozás van (KIEFER 2008: 212, MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 11). Ahogy a két rendszer felvázolásából látszik: a finn és a magyar igeragozás több ponton is eltér egymástól, azonban sok ponton meg is egyezik a két rendszer. A fejezet további részében az eltérésekből fakadó nehézségeket fogom sorra venni.

A finn igéket (tagadó alak esetén a tagadóigéket, összetett igealak esetében pedig a létigét) számban, személyben egyeztetni kell az igéhez kapcsolódó alannyal (FARKAS 2010: 14–15, vö. részletesebben 4.5.1.). Az igék számának és személyének jelölése normál esetben nem okoz gondot a magyar tanulóknak (kivétel az az eset, amikor a mondatban több alany szerepel), így a továbbiakban erre nem is térek ki, azonban a fentebbi felsorolásból látható, hogy a magyar nyelvből hiányzik az igemódok közül a potentialis, azaz a lehetőségi mód, amely a cselekvés lehetőségességének a kifejezésére szolgál (IKOLA 1968: 116, VISK §117). Ez nagyon ritkán használt igemód (leginkább csak a sajtónyelvben és egyes kifejezésekben fordul elő), így komoly nehézséget nem okoz a magyar anyanyelvű diákoknak, miután megértették az igemód használatának a logikáját. A potentialison kívül a többi igemód a magyarban is megvan, így a logikájukat nem kell külön megtanulni. A finn és a magyar nem mindig ugyanazt az

¹³ KIEFER (2008) alaktani szempontból a jövő időt a segédigék sajátos osztályába sorolja, nem pedig a morfológiai osztályok közé.

igemódot használja egyes nyelvi funkciók kifejezésére. Ezeket a különbségeket meg kell tanulniuk a magyar anyanyelvű tanulóknak. Így például eltérés van a conditionalis és az imperativus használatában a függő kérdések, parancsok esetében (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 11, VISK §116), a többes szám első személyű imperativus esetében, amikor a finnek passzív igealakot használnak (VISK §118). Az ilyen különbségekre fel kell hívni a nyelvtanulók figyelmét.

Az igeidők közötti különbség már nehézséget okozhatna a nyelvtanulók számára, hiszen a magyar nyelvben csak egy múlt idő van, szemben a finn három múltjával. A többféle múlt idő, illetve a múlt idők összetett alakja azonban az angolul vagy németül értő diákok számára nem teljesen idegen, így nem jelent valódi akadályt. Mivel a finnül tanuló diákok többsége angolul vagy angolul és németül is tanult a finn nyelv előtt, ezt általános jelenségnek tekinthetjük. A perfectumot esetében például könnyen megtanulhatják az indoeurópai nyelvek analógiájára, hogy a múltban történő, jelenre is hatást gyakorló eseményeket fejezhetik ki (*Hän on asunut samassa talossa koko ikänsä.* 'Egész életében ugyanabban a házban élt.' VISK §1534). Nehézséget az okozhat, hogy magyarul sokszor, de nem minden esetben befejezett melléknévi igenévvel is kifejezhetjük a finnben perfectumban lévő szerkezeteket (például *Perustuslaissa on kirjoitettu, että kaikki subjektit ovat tasa-arvoisia.* 'Meg van írva az alkotmányban, hogy minden állampolgár egyenlő.' VISK §1535), illetve fordíthatók jelen időben is (*Minä olen asunnut tässä talossa kaksi vuotta. - Két éve lakom ebben a házban* MÁTÉ 1999: 99.).

Az igemódokkal és az igeidőkkel szemben nagyobb nehézséget okoz a magyar anyanyelvűek számára a finn passzív igeragozás megtanulása. A passzívum az általános alany kifejezésére szolgál, és nagyon gyakran használják (VISK §110). Ezt a nehézséget a kérdőívet kitöltők közül is kiemelték, bár nem olyan nagy számban, mint a későbbiekben bemutatandó partitívust.

Nehézséget okozhat a magyar anyanyelvűek számára, hogy a finnben négy infinitívus van (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 13, VISK §490). Ezek közül a finn III. infinitívus használata jelenthet problémát, mert ezt nem lehet egyetlen módon magyarra fordítani (MÁTÉ 1999: 97). MÁTÉ (1999) kiemeli a főnévi igenévvel, a felszólító móddal, a ragos névszóval és a műveltető igével történő fordítást, illetve azt az esetet, amikor a III. infinitívus fordítása el is maradhat.

MÁTÉ (1999: 99) a finn anyanyelvű tanulók szempontjából kiemeli a létigék használatának problémáját a magyarban. A finn és a magyar nyelv interferenciájával én magam is találkoztam már a létigék használata során a szakköri csoportomban, ahol a *Hän on opiskelija*. mondatból a gyakorlás során rendre kihagyták a gimnazisták a létigét.

4.4.3. A finn névszóragozás nehézségei

A finn nyelv gazdag esetrendszerre nem könnyíti meg a magyar anyanyelvű nyelvtanulók dolgát. A finnben a magyar tizenhétvel szemben tizenöt esetet különböztetnek meg (KIEFER 2008: 200–201, VISK §81). Ahogy a kérdőívekben adott válaszok diagramjából látszik, a diákok különösen nehéznek tartják a finn ragozást, azon belül is kiemelten a partitívust, azaz a részes esetet. A partitívussal már az első finn órán találkoznak a diákok, rögtön az üdvözlési formulák esetében (például a *Hyvä huomenta!* című könyvben), de ekkor a nyelvi jelenségre még nem reflektálnak. A partitívussal kapcsolatban a legnagyobb nehézséget a használta, illetve egyes esetekben a többes partitívusi alakok képzése okozza. Bár a partitívus használatának szabályai között nem mind okoz nehézséget, a részleges alany kifejezése nehézséget okoz, és gyakran tévesztéshez vezet. A többes partitívusi alakok nehézsége a bonyolult kapcsolódási szabályokból fakad, illetve ingadozások is megfigyelhetők (például *numeroita ~ numeroja, kriteereitä ~ kriteerejä*, VISK §89). Jellemző tévesztés, hogy a magyar nyelvtanulók gyakran olyan esetekben is a partitívust használják, amikor a mondatban helyesen accusativust kellene használniuk.

Fel kell hívni a magyar anyanyelv tanulókat a figyelmükre arra, hogy a névszók többes száma különbözik a finnben és a magyarban. Míg a magyarban a többes szám jele minden esetben a *-k*, illetve annak allomorf alakjai (például *hajó+k, bolt+o+k*, (KIEFER 2008: 205), kivéve birtokos esetben és több birtok esetében, amikor a magyarban az *-i* többes jelet használjuk), a finnben két többes szám jelet különböztetnek meg (VISK §79). Nominativusban a *-t* tárgyjelet használjuk, például *valot* 'fények', függőesetekben pedig az *-i* jelet és allomorfjait, ahogy az a fejezetben korábban bemutatott többes partitívusra hozott példákban látható.

A magyar anyanyelvű diákoknak nem idegen az irányhármasság jelensége, azonban a finn és a magyar helyviszony kifejezése sok esetben eltér egymástól, és ezért

nehézséget okoz a tanulóknak. Már a helyviszonyt kifejező esetek rendszerében is jelentős különbség figyelhető meg. Míg a finnben hat, addig a magyarban kilenc helyviszonyt kifejező eset van, és míg a belső helyhatározóragok jelentése megfeleltethető egymásnak, a finn külső és a magyar két külső sor már több nehézséget okozhat az interferencia miatt. Ezeket jelen dolgozatomban nem részletezem, későbbi kutatásaim során empirikus nyelvi tesztekkel tervezem felmérni.

4.5. Mondattan: az egyeztetés és a szórend

Az igeragozás kapcsán már említésre került, hogy a finn igéket az igéhez tartozó alanynak megfelelően ragozni kell, ezen kívül azonban más egyeztetési típusokat is megkülönböztetünk (FARKAS 2010, PENEVA: 2008: 65). PENEVA (2005, 2006, 2007, 2008) részletesen foglalkozott a magyar, a finn, a lapp és az észt nyelvek egyeztetési típusaival, fejezetemben csak néhány jellemző nehézséget emelek ki. Kiemelten azokkal a jelenségekkel foglalkozok, amelyek nehézséget jelentenek a magyar anyanyelvűek számára. A finn kongruencia megtanulása minden magyar anyanyelvűnek nehézséget jelent, hiszen a magyarban a főnévi csoportokra (például az összekapcsolódó melléknemekre és főnevekre) nem jellemző az egyeztetés (például a finn *musta aukko ~ mustassa aukossa ~ mustia aukkoja* (VISK §1267) magyarul *fekete lyuk ~ fekete lyukban ~ fekete lyukak*).

A finn mondatban jellemző kongruenciával a szórend kérdése is összefügg. Bár a finn és a magyar szórendet is szabadnak szokás nevezni, a finn szórend mégis kötöttebb, illetve az alapszórend is különbözik egymástól (VISK §1366–1371, MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 39). Míg a magyarban a bővítmények jellemzően megelőzik az állítmányt, a finnben ez fordítva van (például *Minä löysin supilovahveroita. 'Gombákat találtam.'* VISK §1366). Mivel a finnben az egymással kapcsolatban álló névszók között a kongruencia miatt felismerhető a viszony, ezért a finnben a megértést nem nehezíti, ha kiemelünk vagy beékelünk egy-egy mondatrészt (MATICSÁK–TARVAINEN 2010: 40).

4.6. A szókincs tanulásának nehézségei

Ahogy a többi nyelv tanulásakor fontos az, hogy a tanuló megismerje az adott nyelv szókészletének lényeges elemeit, ez a finn nyelv esetében is szükséges. A szavak

megtanulásának nehézségére már a kérdőíves felmérés is felhívta a figyelmemet, így a továbbiakban részletesen vizsgálom ezt a problémát. Fejezetemben összefoglalom, hogy a nyelvtanulás kezdetén milyen szókincs áll a finnül tanulók rendelkezésére, és hogy valójában mi okoz, vagy okozhat nehézséget a szókincs elsajátítása során.

Mint minden idegen nyelv esetében, a már meglévő tudásból kell kiindulni a nyelvtanulás kezdetén, azaz szükség van arra, hogy a tanulók által már ismert, nemzetközi szavakkal foglalkozzanak a nyelvtanulás kezdetén, és csak fokozatosan bővítsék a szókincset. Ha a magyar nyelvtanuló abból indulna ki, hogy mivel a finn rokon nyelv, ezért könnyebb lesz megtanulni a szókészletét, akkor valószínűleg csalódna, hiszen annak ellenére, hogy a szókészlet egyes elemei azonos gyökerekre vezethetők vissza, ez nyelvtörténeti ismeretek nélkül nem könnyíti meg a nyelvtanulást.

A szókincs elsajátításának szempontjából a nyelvtanuláshoz használt segédeszközökkel foglalkozva említett *Hyvin menee!* (MAJAKANGAS–HEIKKILÄ 2008, KUPARINEN–TAPANINEN 2008) felépítését érdemes megvizsgálni. A finn nyelv hangkészletének tárgyalásakor finn neveket, illetve településneveket sorol fel, és a későbbiekben, a különféle kommunikációs szituációk esetében is figyelembe veszi, hogy milyen szókincssel bír már a nyelvtanulás kezdetén is a nyelvtanuló (például az országok nevei, a nyelvek, illetve a vásárlás témája esetében, MAJAKANGAS–HEIKKILÄ 2008: 12–13, 16–17). Azonban ahogy már korábban jeleztem, amikor általánosságban a nyelvtanulás nehézségeivel foglalkoztam, a finnben a diákok által korábban tanult nyelvekkel ellentétben kevés a nemzetközi szó, illetve a nemzetközi szavak is átalakulnak, hogy megfeleljenek a finn nyelv hangkészletének, így a finn nyelv szókincsének tanulását csak kis mértékben könnyítik meg.¹⁴

A kérdőívekben több esetben kiemelték a tanulók, hogy az egymásra hasonlító szavakat, illetve a hosszú szavakat is nehéznek tartják. Ezek a nehézségek sok esetben a finn nyelv agglutináló jellegéből fakadnak, és nem minden esetben okoznak problémát a magyar anyanyelvűek számára. A finn szóképzés logikájának megértése után az új szavak alakjából a nyelvtanuló már következtetni tud a szó jelentésére is. A korábban említetteken túl a nyelvi sokszínűség is megnehezíti a finnül tanuló diákok dolgát, de ez egy olyan univerzális nehézség, amely minden idegen nyelv tanulása során felmerül.

¹⁴ Kicsit ármajjalja a helyzetet a szaknyelvek tanulásának kérdése, ahol a nemzetközi szókincs sok esetben nagy segítséget jelenthet, illetve a beszélt nyelv, amelyben egyre több angol eredetű szó jelenik meg.

4.7. A finn nyelv rétegeiről

A finnül tanuló diákok a többi nyelv tanulásához hasonlóan szembesülnek azzal a nyelvi, illetve pszichológiai akadállyal, amelyet a különböző nyelvi rétegek és a nyelvjárások okozta nyelvi különbségek jelentenek. A dialektusok és a szleng használata a beszélt nyelvben megnehezíti a magyar nyelvtanulók dolgát, amikor finn környezetbe kerülnek cserediákként, modern regényt olvasnak, finnül néznek filmeket, vagy Finnországban kezdenek dolgozni. Ennek az az oka, hogy a diákok elsősorban a *kirjakieli*, azaz a standard, írott nyelvet sajátítják el, ezzel szemben az említett nyelvhasználati színtereken egyértelműen a beszélt nyelv (*puhekieli*) kap nagyobb szerepet, illetve nem elhanyagolható Finnországban sem a nyelvjárások és a szleng szerepe sem. A *kirjakieli* és a *puhekieli* között nagy különbségek vannak, a beszélt nyelvben fontos szerepe van a rövidítéseknek, a gesztusoknak és az arckifejezéseknek, illetve a hallgató reakcióinak is, addig az írott nyelv kötöttebb (IKOLA 1968: 317–319). Az észtil is tanulók számára nem lehet meglepő jelenség, hogy a finn beszélt nyelvben, illetve a savo nyelvjárásban egyre jobban elterjedő jelenség a tövégi magánhangzók lekopása (például *kaks* (<*kaksi*), *miks* (<*miksi*), *ol'* (<*oli*) VISK §37), illetve szerepe van az elízió jelenségének is (például *täälön* (<*täällä on*)). A beszélt és az írott nyelv közötti nagy különbségek a finn tankönyvekben is szerepet kapnak. Míg a *Hyvin menee!* című könyv kezdetben leginkább csak az írott nyelvvel foglalkozik, addig a második kötetben nagy szerepet a beszélt finn nyelv is (MAJAKANGAS–HEIKKILÄ 2008, KUPARINEN–TAPANINEN 2008). Egyes tankönyvek (mint például a *Kato Hei!* (BERG–SILFVERBERG 2008) című könyv) konkrétan a beszélt finn nyelv alapjait tanítják, azonban a beszélt finn nyelv megtanulása valójában csak a finn nyelvi környezetben lehet igazán sikeres.

A nyelvtanulók dolgát a szleng is megnehezíti, hiszen a beszélt nyelv tanulásakor elkerülhetetlenül meg kell ismerkedniük vele. Finnországban különböző szlengeket különböztetnek meg (NAHKOLA–SAANILAHTI, 1999: 55–67). Az első nyelvváltozat, amelyet szlengnek tekintettek az a finn, svéd és egyes esetekben orosz elemeket tartalmazó régi helsinki szleng volt, bár ez eredetileg finn–svéd pidzsin nyelv volt.¹⁵ A

¹⁵A *From Start to Finnish* című angol tannyelvű tankönyv bevezetőjében fel is hívja a figyelmet arra, hogy néhány szó a helsinki szlengből származik (WHITE 2005: 5).

közzslenget a helsinki szlenggel ellentétben sokkal szélesebb körben, egész Finnországban használják. Mivel a közzsleng egyes szavait általánosan használják (például *telkkari* 'televízió'), megtanulása alapvetően nem okoz nehézséget a magyar anyanyelvű tanulók számára, hiszen egyszerű szinonimaként meg tudják tanulni ezeket a szavakat is. Ahogy Magyarországon, úgy Finnországban is jelen vannak a diákszlengek, a katonai szleng és a szakszlengek. Ezek esetében fontos megemlíteni a szleng egyik általános tulajdonságából fakadó nehézséget. Mivel a szleng gyorsan változik, hamar megújul, ezért nehéz lépést tartani a változásaival, különösen a szókincs egyes elemeinek a használatával.

5. Összegzés

Dolgozatomban összefoglaltam, milyen nehézségekkel szembesülhetnek a magyar anyanyelv tanulók a finn nyelv tanulása során. Ezekkel a problémákkal nem minden esetben foglalkoztam részletesen, hiszen a nehézségek vizsgálatához nem elegendő a kontrasztív vizsgálat. Bár a finn nyelv szerkezete, logikája sok esetben megkönnyítheti a magyar anyanyelvek dolgát, a kérdőíves vizsgálat alapján a finn nyelv mégis a tanulók szempontjából a nehéz nyelvek közé sorolható, a nyelvtanulók a nyelvtudás bármely szintjén ki tudtak emelni olyan nyelvi jelenségeket, amelyek az adott ponton megnehezítették számukra a finn nyelvet.

További kutatásom során a jelen dolgozatomban felvetett problémákat különböző kísérleti módszerek segítségével (a magyar anyanyelvű tanulókkal végzett különböző nyelvi kísérletekkel, nyelvi tesztekkel, interjúkkal, hangfelvételek készítésével és elemzésével, illetve különböző írásbeli munkák hibáinak elemzésével) tervezem vizsgálni, hogy feltárjam: a kontrasztív vizsgálat során összegyűjtött nehézségek közül melyek jelennek meg valójában a nyelvtanulás folyamán, és mely jelenségek nem okoznak valódi problémát a diákoknak, illetve azt, hogy a jellegzetes tévesztések hogyan változnak az egyes nyelvtudásbeli szinteken.

A kontrasztív vizsgálatok eredményei segíthetik a finnül tanuló magyar anyanyelvű diákokat a finn nyelv megtanulásában, különösen az olyan jelenségek esetében, ahol ezek a vizsgálatok rá tudnak mutatni az előforduló nyelvi interferenciák okaira. A nyelv sajátosságai figyelembe vehetők a nyelvkönyvek kiválasztásakor, illetve a tananyag összeállítása során, hiszen az idegen nyelv tanulását mindig megkönnyíti, ha olyan elemekből indul ki a nyelvtanuló, amiket már ismer. Utolsó fejezetemből látható, hogy nem csak a finn és a magyar nyelv különbségei jelentik a nehézséget a finn tanulás során, sőt, elsősorban nem azok. Bár érdemes részletesen foglalkozni a korábban kiemelt interferenciajelenségekkel, a beszélt és az írott finn nyelv közötti különbségek megtanulásában nem ez, hanem a finn nyelvi környezet segítheti a tanulókat.

6. Mellékletek

6.1. Kérdőívek

Kérdőív a nyelvtanulásról

Kedves Finnül Tanuló Diáktársam!

A Debreceni Egyetem hallgatójaként szeretnék ezzel a kérdőívvel segítséget kérni tőled a kutatásomhoz, amely a finn nyelv tanulásával kapcsolatos. A kérdőív kitöltése körülbelül öt percet vesz igénybe. A kérdések megválaszolása anonim módon, név nélkül zajlik, így kérem, ne írd rá a lapra sem a neved, sem más személyes adatot.

Kérlek, lehetőség szerint minden kérdésre válaszolj! Fontos, hogy a kérdőív nem teszt, így nincsenek jó és rossz válaszok.

Előre is köszönöm, hogy válaszaiddal segíted a munkámat.

I. Általános kérdések

1.) Nemed: nő ☐ férfi ☐

2.) Hány éves vagy? _____

3.) Lakóhelyed (város/település) _____

4.) Hol tanulsz? (Iskola, szak, évfolyam stb.)

5.) Milyen nyelveket tanulsz jelenleg?

6.) Eddigi tanulmányaid során sorban milyen nyelveket tanultál?

7.) Tedd nehézségi sorrendbe a 6. pontban felsorolt nyelveket!

8.) Miért az első helyre sorolt nyelv volt eddig a legnehezebb számodra?

9.) Van nyelvvizsgád? IGEN ☐ NEM ☐

10.) Ha van nyelvvizsgád, milyen nyelv(ek)ből és milyen szintű?

11.) Ötös skálán értékeld, mennyire igazak rád az állítások! (Az 5-ös azt jelenti, hogy az állítás teljes mértékben igaz rád az állítás, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem igaz. Ha nem tudsz, vagy nem akarsz válaszolni, akkor válaszd a 0-át!)

– Szeretek nyelveket tanulni.

– Jó a nyelvérzéke, ezért könnyen tanulok nyelveket.

– Általában véve jók a kommunikációs képességeim.

– Fontosnak tartom a jó tankönyvválasztást.

– Akkor is magabiztos vagyok, ha nem az anyanyelvemen beszélek.

– Tartok a hibázástól, ha nem az anyanyelvemen szólok meg.

– Olvasással fejlesztetem a szókincsemet.

– Lehetőségem van arra, hogy sokat használjam a tanult nyelvet.

– Kommunikációközpontúan szeretek nyelvet tanulni.

– Nyelvtanközpontúan szeretek nyelvet tanulni.

1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0

- Szorgalmas nyelvtanulónak tartom magam.
- Szeretem nyelvtanulás jelentette kihívást.
- A munkavállalás miatt tanulok idegen nyelvet.
- Azért tanulom az idegen nyelvet, hogy nyelvvizsgát szerezzek.

1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0
1	2	3	4	5	0

II. A finn nyelvvel kapcsolatos kérdések

1.) Miért választottad a finn nyelvet?

2.) Milyen formában tanulsz finnül és miért? (Iskolában, magadtól, szakköri szinten stb.)

3.) Jártál már Finnországban? IGEN ☐ NEM ☐

4.) Ha igen, mennyi ideig és milyen formában voltál ott?

5.) Hányadik nyelvként tanulsz finnül? _____

6.) Mennyi ideje tanulsz a nyelvet? _____

7.) Hetente mekkora óraszámban? _____

8.) Tanórán kívül mennyit foglalkozol a nyelvtanulással? (Hány órát és milyen formában? Pl.: filmnézés, olvasás stb.)

9.) Tízes skálán értékeld, mennyire tartod nehéznek a finn nyelvet! _____

10.) Írd le azt a három dolgot, amit a legnehezebbnek tartasz a finn nyelvben!

11.) Milyen tankönyvekből/segédanyagokból tanulsz finnül? Megfelelőnek tartod őket?

12.) Értékelj, mennyire tartottad nehéznek az alábbiak elsajátítását! (Az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon nehéz, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem az. Ha még nem tanultad, vagy nem emlékszel, mennyire volt nehéz, válaszd a 0-át!)

1. kiejtés	1	2	3	4	5	0	16. lehetőségi mód	1	2	3	4	5	0
2. hangsúlyozás	1	2	3	4	5	0	17. essivus	1	2	3	4	5	0
3. igék főtípusai	1	2	3	4	5	0	18. translativus	1	2	3	4	5	0
4. jelen idejű igeragozás	1	2	3	4	5	0	19. adverbiumok	1	2	3	4	5	0
5. névszótövek	1	2	3	4	5	0	20. névutók használata	1	2	3	4	5	0
6. fokváltakozás	1	2	3	4	5	0	21. melléknévfokozás	1	2	3	4	5	0
7. többes szám	1	2	3	4	5	0	22. passzív igeragozás	1	2	3	4	5	0
8. genitivus	1	2	3	4	5	0	23. rövidítő szerkezetek	1	2	3	4	5	0
9. partitívus	1	2	3	4	5	0	24. szóképzés	1	2	3	4	5	0
10. accusativus	1	2	3	4	5	0	25. participiumok	1	2	3	4	5	0
11. tagadó szerkezetek	1	2	3	4	5	0	26. kérdő szerkezetek	1	2	3	4	5	0
12. múlt idők használata	1	2	3	4	5	0	27. habeo-szerkezet	1	2	3	4	5	0
13. helyviszony kifejezése	1	2	3	4	5	0	28. birtokos személyragozás	1	2	3	4	5	0
14. felszólító mód	1	2	3	4	5	0	29. szórend	1	2	3	4	5	0
15. feltételes mód	1	2	3	4	5	0	30. szókincs elsajátítása	1	2	3	4	5	0

13.) Válaszd ki, a nyelvtanulás mely szintjén állsz jelenleg?

a) most kezdtem el finnül tanulni	d) középfokú a nyelvtudásom
b) alacsony fokú a nyelvtudásom	e) közép- és felsőfok közötti a tudásom
c) alacsony- és középfok közötti a tudásom	f) felsőfokú a nyelvtudásom

14.) Értékelj egytől tízig, mely nyelvi készségből milyen szinten vagy. (1 = kezdő szint, 5 = középfok, 10 = felsőfok)

a) olvasási készség ☐

c) hallott szöveg értése ☐

b) kommunikációs készség ☐

d) íráskészség ☐

Köszönöm a segítségedet!

7. Irodalomjegyzék

- CRYSTAL, DAVID (2003): *A nyelv enciklopédiája*. Budapest.
- BAKRÓ-NAGY MARIANNE–LAHDELMA,TUOMO–MATICSÁK SÁNDOR (szerk.) (1999): *Hungarologische Beiträge 12*, Jyväskylä.
- BERG, MAARIT–SILFVERBERG, LEENA (2008): *Kato Hei! puhekielen alkeet*. Helsinki.
- FARKAS JUDIT (2010): *A finn nyelv (indexelt) generatív szintaxisa*. Pécs.
- IKOLA, OSMO (1968): *Soumen kielen käsikirja*. Helsinki.
- NAHKOLA, KARI–SAANILAHTI, MARJA (1999): A finn szleng mint nyelvi és szociális jelenség. In: *Mi a szleng? Tanulmányok a szleng fogalmáról*. Debrecen: 51–76.
- MAJAKANGAS, PIRKKO–HEIKKILÄ, SATU (2008): *Hyvin menee! 1. Suomea aikuisille*. Helsinki.
- KIEFER FERENC (2008): Alaktan. In: É. KISS KATALIN–KIEFER FERENC–SIPTÁR PÉTER: *Új magyar nyelvtan*. Budapest: 189–284.
- KUPARINEN, KRISTIINA–TAPANINEN, TERHI (2008): *Hyvin menee! 2.Suomea aikuisille*. Helsinki.
- MÁTÉ JÓZSEF (1999): A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a finn anyanyelvű tanulók szempontjából. In: BAKRÓ-NAGY MARIANNE–LAHDELMA,TUOMO–MATICSÁK SÁNDOR (szerk.): *Hungarologische Beiträge 12*, Jyväskylä: 91–112.
- MATICSÁK SÁNDOR (1997): Magyar–finn kontrasztív nyelvészeti kutatások. In: *Hungarológia 9*. Budapest: 133–142. (URL= <http://finnugor.arts.unideb.hu/adatok/maticsak/pdf/041-Kontraszt-Hung9.pdf>)
- MATICSÁK SÁNDOR–TARVAINEN, ANNA (2010): *Finn nyelv*. Debrecen.
- PENEVA, DENNICA (2005): Egyeztetési típusok a magyarban, a finnben, az észten, és a lappban I.(Attributív szerkezetek) *Folia Uralica Debreceniensia 12*: 87–102.
- PENEVA, DENNICA (2006): Egyeztetési típusok a magyarban, a finnben, az észten, és a lappban II. (Birtokos szerkezetek) *Folia Uralica Debreceniensia 13*: 65–78.
- PENEVA, DENNICA (2007): Egyeztetési típusok a magyarban, a finnben, az észten, és a lappban III. (Értelmező jelzős és predikatív szerkezetek). *Folia Uralica Debreceniensia 14*: 87–101.
- PENEVA, DENNICA (2008): Egyeztetési típusok a magyarban, a finnben, az észten, a lappban és a bolgárban IV. (Személybeli egyeztetés). *Folia Uralica Debreceniensia 15*: 65–82.
- RÄISÄNEN, ALPO (1990): Kvalitatiivisen astevaihtelun rappeutuminen suomen kielessä. *Virittäjä 95*: 109–122.

SWALLOW, DEBORAH (2011): *Culture SHOCK! A Survival Guide to Customs and Etiquette Finland*. New York.

VISK: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>

WHITE, LEILA (2005): *FROM Start to Finnish. A short course in finnish*. Helsinki.

WINKLER ISTVÁN (2003): Hangok szervezése és leképezése. In: PLÉH CSABA–KOVÁCS GYULA–GULYÁS BALÁZS (szerk.): *Kognitív idegtudomány*. Budapest. 151–170.